

II. ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

1. Οι εξελίξεις στην οικονομία και την κοινωνία (717-1025)

Όροι – κλειδιά

Αριστοκρατία των αξιωμάτων – Αριστοκρατία της γης – Δυνατοί – Πένητες – Πάροικοι – Χωρία ή προάστεια – Εκχρηματισμένη οικονομία – Αστυκώμες – Εμποροπανηγύρεις – Εξωτερικό εμπόριο – Μακρινό εμπόριο – Μπαχαρικά – Τάξη επιχειρηματιών – Συντεχνίες (συστήματα) – Δήμος

- Στα χρόνια της δυναστείας των Μακεδόνων (867-1056):
 - Η δημογραφική εξέλιξη (ο πληθυσμός) **σταθεροποιήθηκε**.
 - Η οικονομία **βελτιώθηκε**.
 - Η **αστική** οικονομία (των πόλεων) **αναπτύχθηκε** περισσότερο από την αγροτική οικονομία.

α. Οικονομία και κοινωνία της υπαίθρου

- Οι γαιοκτήμονες-αριστοκράτες του Ρωμαϊκού κράτους χάθηκαν κατά τις εχθρικές επιδρομές του 7ου αιώνα.
- Στη μετάβαση από τον 8ο στον 9ο αι. άρχισε να σχηματίζεται μια νέα **αριστοκρατία της γης** (επαρχιακή) από μεγαλοκτηματίες.
- Παράλληλα με την αριστοκρατία της γης, υπάρχει και η **αριστοκρατία των αξιωμάτων** (αστική). Αποτελείται από αυτούς που έχουν διάφορα αξιώματα στο βυζαντινό κράτος.
- Οι δύο ομάδες της αριστοκρατίας συνδέονται με γάμους (επιγαμίες) και **συγχωνεύονται** σε **ενιαία τάξη** στα τέλη του 10ου αι., με το όνομα **Δυνατοί**.
- Στην τάξη των **Δυνατών** ανήκουν:
 - **Πολιτικοί**.
 - **Στρατιωτικοί**.
 - **Θρησκευτικοί** άρχοντες.
 - **Διαχειριστές** της κρατικής, αυτοκρατορικής, εκκλησιαστικής και μοναστικής περιουσίας.
- Στην **αγροτική** τάξη (πένητες = φτωχοί) περιλαμβάνονται:
 - **Ελεύθεροι γαιοκτήμονες**.
 - **Ακτήμονες** γεωργοί που ενοικίαζαν γη, για να την καλλιεργούν.
 - **Πάροικοι** («δεμένοι» με τη γη ή με προσωπική εξάρτηση από τα αφεντικά τους).
- Από τις αρχές του 9ου αι. οι ανεξάρτητοι αγρότες κινδυνεύουν:
 - Από τους **μεγαλοκτηματίες** που αποκτούσαν τα κτήματα των μικρομεσαίων γαιοκτημόνων, με νόμιμο ή παράνομο τρόπο.
 - Από τη **φορολογική πίεση** του κράτους.
- Τα μεγάλα κτήματα αποτελούνταν από πολλές διάσπαρτες εκτάσεις, τα **χωρία ή προάστεια**, που τα καλλιεργούσαν ελεύθεροι ενοικιαστές ή πάροικοι.
- Οι **Δυνατοί** (ευγενείς):
 - **Ζούσαν πολυτελή ζωή**, με τα έσοδά τους από τα κτήματα και τους μισθούς που έπαιρναν από το κράτος.
 - **Δεν βελτίωναν** τις αγροτικές εγκαταστάσεις, τα μέσα και τις τεχνικές της παραγωγής.
- Συνέπεια των παραπάνω: Η αγροτική παραγωγή παρέμεινε στάσιμη.

β. Οικονομία και κοινωνία των πόλεων

- Η αστική οικονομία (οικονομία των πόλεων) γνώρισε μεγάλη **ακμή**.
- Ήταν **εκχρηματισμένη** (= οι εμπορικές δραστηριότητες γίνονταν με βάση το νόμισμα).
- Χάρη στην οικονομική ανάπτυξη:
 - Παλιές πόλεις **ανοικοδομήθηκαν** (Πάτρα, Σπάρτη).
 - **Ιδρύθηκαν** νέες πόλεις.
 - **Κάστρα** (Άρτζε, Άνιον) έγιναν **αστυκώμαι (κωμοπόλεις)** ή **αγροτοπόλεις** (= αστικά κέντρα με ημιαγροτικό χαρακτήρα).
 - Μεγάλη εμπορική κίνηση είχαν οι πόλεις Έφεσος, Ευχάϊτα, Τραπεζούς (ετήσιες εμποροπανηγύρεις).
- Οι έμποροι και οι βιοτέχνες ήταν οργανωμένοι σε **συντεχνίες ή συστήματα** (= επαγγελματικά σωματεία τα οποία φρόντιζαν για τα συμφέροντα των επαγγελματιών).
- Η παραγωγή και οι τιμές των προϊόντων ήταν **προκαθορισμένες**.
- Η λειτουργία των συντεχνιών στην Κωνσταντινούπολη καθοριζόταν από το **Επαρχικόν Βιβλίον** (= συλλογή διατάξεων των αρχών του 10ου αι. σχετικά με τις συντεχνίες).
- Οι περισσότερες βιοτεχνίες ασχολούνταν με τα **τρόφιμα**.
- Από τον 10ο αι. εμφανίζονται επιχειρήσεις επεξεργασίας και εμπορίας **ειδών πολυτελείας** (μετάξι, μπαχαρικά, πολύτιμοι λίθοι).
- Το **βυζαντινό εξωτερικό εμπόριο** αναπτύχθηκε ιδιαίτερα από τα μέσα του 10ου αι.
- Οι Βυζαντινοί ανέπτυξαν εμπορικές σχέσεις με:
 - Βουλγάρους
 - Ρώσους
 - Άραβες
 - Ιταλικές πόλεις (κυρίως Βενετία)
- Η συνεχής ανάπτυξη της αστικής οικονομίας είχε ως συνέπεια τη δημιουργία **της μεσαίας τάξης** (επιχειρηματιών).
- Η **μεσαία τάξη** περιλάμβανε:
 - Εμπόρους και βιοτέχνες
 - Ναύκληρους (ναυτικούς)
 - Τραπεζίτες
- Η μεσαία τάξη:
 - Συχνά **υποκινούσε** λαϊκά κινήματα κατά των ευγενών.
 - **Έφτασε στο απόγειο** της κοινωνικής και πολιτικής της επιρροής στα μέσα του 11ου αι.
- Οι **λαϊκές μάζες** των πόλεων (δήμος) περιλάμβαναν:
 - Εργαζόμενους περιστασιακά.
 - Ανέργους.

Ερωτήσεις

Βιβλίο, σελ. 49, ερωτήσεις 1, 3.

1. Τι ήταν οι Δυνατοί;
2. Ποιοι ανήκαν στην Αγροτική τάξη και ποια προβλήματα αντιμετώπιζαν;
3. Τι ήταν οι συντεχνίες;
4. Τι ήταν το «Επαρχικόν Βιβλίον»;
5. Ποιους επαγγελματίες περιλάμβανε η μεσαία τάξη στις πόλεις;